

Autismspektrumtillstånd

Autismspektrumtillstånd (AST) är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF) och ett samlingsnamn för flera olika diagnoser som till exempel autism och Aspergers syndrom, vilka innebär ett annat sätt att uppleva, tolka och tänka än vad de flesta gör. Det kan handla om svårigheter eller begränsningar när det gäller förmågan till socialt samspel, ömsesidig kommunikation, föreställningsförmåga, flexibilitet samt variation i beteenden och intressen. Diagnoserna har en delvis biologisk bakgrund och är vanligare hos pojkar än flickor.

Stora variationer

Det finns stora variationer inom autismspektrumtillstånd och hur ovanstående svårigheter kommer till uttryck på individnivå. Skillnader kan bero på ålder, kön, allmän begåvningsnivå och språklig förmåga. Det är vanligt att man samtidigt också har andra funktionsnedsättningar, till exempel utvecklingsstörning eller adhd.

Omfattningen och svårighetsgraden varierar mycket från person till person. Några kan som vuxna leva självständigt utan stöd. Andra behöver omfattande stöd dygnet runt hela livet. De allra flesta med autismspektrumtillstånd behöver dock ett särskilt utformat stöd under större delen av sin skoltid, och de kan också ha svårt att klara arbete utan någon form av stöd och anpassning.

Annorlunda beteende

Ofta märker man annorlunda beteenden redan i tidig ålder. Barnet kan ha svårt att möta blicken, har ofta en försenad talutveckling och ett ointresse för sociala kontakter. Det kan vara mycket svårt att förstå andras känslor och outtalade önskemål. Många har behov av strikta rutiner. Det kan handla om att saker måste göras i en viss ordning, att man alltid ska sitta vid samma plats vid matbordet, att man bara äter en viss sorts mat, eller att man har komplicerade ritualer kring vardagliga göromål. Om en rutin bryts kan det leda till stor oro och frustration. Många kan ha ett specialintresse som medför att de kan lära sig mycket om ett särskilt område. Det kan till exempel handla om intressen där det finns exakta faktakunskaper som går att lära sig utantill.

Det är också vanligt med känslighet för vissa ljud, ljus, beröring, smaker och svårigheter att hantera flera sinnesintryck samtidigt. Det kan vara svårt att filtrera bort ovidkommande intryck som bakgrundsljud från exempelvis ett ventilationssystem.

Språkutveckling och kommunikation

Många har en försenad eller utebliven talutveckling. De barn som inte använder tal för att kommunicera behöver lära sig andra kommunikationssätt eftersom en fungerande kommunikation är en förutsättning för lärande och delaktighet. Det kan exempelvis vara manuella tecken, grafiska symboler eller talande hjälpmedel.

Bland dem som börjar prata är variationen stor. En del använder bara enstaka ord medan andra använder ett språk som är korrekt till den yttre formen. De har däremot svårt att förstå meningen med kommunikation, att inleda och hålla igång en dialog. Många har också ekotal, som innebär att de stereotypt upprepar ord, fraser eller hela konversationer som de har lärt sig utantill.

Många har en språklig förmåga både vad gäller ordförråd och meningsbyggnad. Men även om ordförrådet är stort kan det ändå vara komplicerat att kommunicera på ett funktionellt och avslappnat sätt. Det som sägs eller skrivs tolkas ofta bokstavligt och ironi, ordvitsar och metaforer kan bli obegripliga. Det kan vara svårt att förstå innebörden och det underliggande budskap som finns i blickar, gester, miner, tonfall och satsmelodi. Detta är information som är minst lika viktig för förståelsen av vad någon säger som orden är i sig.

Vad kan underlätta lärandet?

Det är viktigt att undervisningen och den fysiska och sociala miljön anpassas både till elevens annorlunda kognition och till svårigheterna att hantera sinnesintryck.

Förutsägbarhet och planering

Förutsägbarhet och tydlighet ger förutsättningar för att eleven ska känna sig delaktig i och trygg med vad som ska hända under skoldagen. Eleven behöver hjälp med att planera sina arbetsuppgifter för att undvika onödiga valsituationer.

Tydlighet

Tydliga instruktioner och avgränsade uppgifter underlättar till skillnad från ”fria” uppgifter där det ställs krav på problemlösning som för eleven ofta innebär kaos.

Motiverande innehåll

Läromedel vars innehåll stämmer överens med elevens intressen kan hjälpa till att stärka motivationen och därmed lärandet.

Tydlig layout

Läromedel med enkel och ren layout, förklaring av svåra ord och regelbundna sammanfattningar underlättar.

Digital form, individuella inställningar

Läromedel i digital form med möjlighet att göra individuella inställningar, där det till exempel går att ändra layout och välja svårighetsgrad, ökar tillgängligheten.

Lyssna på texter

En del elever kan ha nytta av att lyssna på texter. Då kan upplästa läromedel vara till stor hjälp.

Var finns eleverna?

Eleverna kan finnas i samtliga skolformer beroende på om de har ytterligare funktionsnedsättningar. Många har placering i grundskolan, i vanlig klass med särskilt stöd eller undervisning i mindre grupp, alternativt enskilt. Vissa elever går helt eller delvis i någon form av särskild undervisningsgrupp.

På en del platser i landet finns resursskolor som är specifikt anpassade för målgruppen. Resursskolorna arbetar i små undervisningsgrupper med hög personaltäthet i särskilt anpassade lokaler.